

Stockholm den 19 juni 2025

R-2025/0754

Till Justitiedepartementet

Ju2025/00641

Sveriges advokatsamfund har genom remiss den 21 mars 2025 beretts tillfälle att yttra sig över betänkandet Ersättningsregler med brottsoffret i fokus (SOU 2025:23).

Sammanfattning

Advokatsamfundet välkomnar förslaget om ett för brottsoffret snabbare och enklare förfarande att utfå sitt skadestånd i form av brottsskadeersättning.

Advokatsamfundet anser vidare att det finns anledning att stärka ersättningen för kränkning för poliser m.fl. i situationer där hotet ägt rum med någon form av vapen eller tillhygge.

Slutligen delar Advokatsamfundet utredningens förslag att inte förorda en skärpning av vårdnadshavares skadeståndsansvar.

Synpunkter

Kap. 3 Utbetalning av brottsskadeersättning.

I samband med att Advokatsamfundet yttrade sig över tidigare utredning om ersättning till brottsoffer,¹ uttalade Advokatsamfundet att den gällande ordningen med åtgärder

¹ Se Advokatsamfundets remissyttrande den 29 oktober 2021 över betänkandet Ersättning till brottsoffer (SOU 2021:64).

upp till tre steg för att få sitt utdömda skadestånd, var såväl krångligt som svårtillgängligt.

I ljuset av de målbalanser som råder i domstolarna tar det tid att få ett skadestånd prövat. En förenklad och skyndsam utbetalning av utdömda skadestånd främjar brottsoffrens möjligheter att gå vidare från den brottsliga händelsen.

Advokatsamfundet välkomnar därför förslaget som innebär en betydligt lättare och snabbare hantering av utbetalning av utdömt skadestånd.

Kap. 6 Kränkningsersättning till poliser m.fl.

Vid lagändringen den 1 juli 2022 utökades rätten till skadestånd för poliser och andra yrkeskategorier till att gälla situationer där angreppet riktar sig mot den angripnes privata sfär eller är fysiskt. Utredningen redovisar (betänkandet s. 225 ff.) rätts- och skadefall efter 2022 för att kartlägga huruvida riktlinjerna för allvarlighetsbedömningen, när den som anses ha särskild beredskap för angreppet utsätts för brott i tjänsten. Utredningen konstaterar att den nuvarande regleringen är väl avvägd och leder i stort till rimliga bedömningar.

Efter att ha granskat de nämnda, summariska, referaten är Advokatsamfundet av annan åsikt när det gäller hot med vapen eller annat tillhygge. Det har då bl.a. varit fråga om skjutvapen, vapenattrapper, knivar, yxa eller trasig glasflaska.

Det är sammanlagt 17 referat som utgör denna typ av hot.

I nio av dessa fall har gärningspersoner åtalats och dömts för hot mot tjänsteman (ej grovt brott). Endast i ett av fallen har en målsägande erhållit kränkningsersättning.

I resterande åtta fall har den tilltalade dömts för hot mot tjänsteman, grovt brott. Av dessa har fyra målsägande i fyra fall erhållit ersättning för kränkning.

Sammantaget har alltså fem målsägande i de 17 refererade fallen erhållit ersättning. Vid en jämförelse med t.ex. det fysiska våld, slag i bakhuvudet, spark på ben m.m. som det ges exempel på och där ersättning dömts ut, tycks "hotkategorin" vara styvmoderligt behandlad.

Hot i kombination med vapen och/eller tillhygge är allvarliga angrepp som torde frammana en känsla av rädsla hur tränad personen än är. Rädsla som en följd av

angreppet är som bekant ett av exemplen där kompensation för kränkning kan utgå (se förarbetena avseende ersättning för ideell skada, prop. 2000/01:68 s. 19 och 48).

Den 2 juli 2025 föreslås dessutom strängare straff vid grovt olaga hot mot tjänsteman. Det föreslås en höjning av minimistrafvet till 1,5 års fängelse, (som överensstämmer med gränsen för presumtionskravet för häktning) och maximistrafvet till 8 år (se förarbetena avseende ett starkare skydd för offentliganställda mot våld, hot och trakasserier m.m., prop. 2024/25:141).

Eftersom det finns ett samband mellan gradindelning och straffvärdesbedömning går det inte att bortse från att straffvärdet har viss betydelse för utdömande av kränkningersättning, men att det inte är avgörande i sig (se även experten Mårten Schultz särskilda yttrande, betänkandet s. 459 f.).

Advokatsamfundet anser med stöd av ovanstående att det finns anledning att stärka rätten till kränkningersättning för dessa yrkeskategorier i situationer där hotet ägt rum eller har förstärkts med någon form av vapen eller tillhygge.

Kap. 8 Föräldrars principalansvar

Som utredningen påpekar vill de flesta föräldrar att det ska gå bra för deras barn och uppfostrar dem i enlighet med den viljan. Det saknas dock empiriskt stöd för att principalansvaret i dess nuvarande form haft någon inverkan på ungdomsbrottsligheten.

Mot den bakgrunden ser Advokatsamfundet med skepsis på förslaget att höja det solidariska skadeståndsansvaret och frågar sig om denna skärpning verkligen kan uppnå sitt syfte, det vill säga att öka föräldrars incitament och förmåga att aktivt förebygga att deras barn begår brott. I denna del ställer sig Advokatsamfundet bakom utredningens ställningstagande att inte förorda en skärpning av skadeståndsansvaret.

Utredningen har (betänkandet s. 318) angivit ett förslag till skärpning ”om det bedöms som motiverat med en allmän skärpning av principalansvaret”. Beloppsgränsen föreslås i så fall höjas från en femtedel till en tredjedel av prisbasbeloppet.

I Brås rapport som redovisades 2017 konstaterades att i 15 procent av ärendena förblev skadeståndet obetalt även efter indrivningsförsök. Utredningen saknar en mer aktuell uppgift och det finns, enligt Advokatsamfundet, starka skäl till antagande att denna

grupp har vuxit i ljuset av försämrad köpkraft och stigande levnadsomkostnader under de år som har gått sedan denna siffra ovan räknades fram.

I avsaknad av konsekvensanalys och resonemang som bygger på mer aktuella uppgifter, anser Advokatsamfundet att man under sådana omständigheter inte kan genomföra förslaget med den påtagliga höjningen om 67 procent, särskilt som en sådan höjning skulle riskera att ytterligare försämma levnadsförhållandena för hela familjen, inklusive eventuella syskon.

Kommentar från Advokatsamfundet rörande rättssäkerhetsproblem vid skadeståndsanspråk i brottmål

Att tvistemålsreglerna ska styra prövningen av skadeståndsanspråk skapar flera praktiska och rättssäkerhetsrelaterade problem, särskilt när det gäller vårdnadshavares situation.

Ett återkommande problem är att vårdnadshavare ofta delges skadeståndsanspråk sent i processen. I vissa fall sker detta så sent att de inte hinner sätta sig in i anspråkens innebörd eller det principalansvar som kan komma att åläggas dem.

Utredningen uppmärksammar visserligen svårigheterna med att säkerställa vårdnadshavares rätt till skäligt rådrum och föreslår bland annat införandet av tillgänglighetsdelgivning som ett lindrande åtgärdsförslag. Det framhålls också att försvararen, förutsatt att ingen intressekonflikt föreligger, ibland bistår vårdnadshavaren samt att domaren inom ramen för sin processledning – utan att hamna i en jävssituation – kan bidra med viss vägledning. Trots detta kvarstår ytterligare rättssäkerhetsproblem.

Särskilt betungande för en vårdnadshavare är när flera skadehändelser hanteras i ett och samma mål. Det kan leda till betydande skadeståndsanspråk riktade mot vårdnadshavaren. I den skyndsamma handläggning som ofta kännetecknar dessa mål uppmärksammas sällan att vårdnadshavare ska ges möjlighet till juridisk konsultation genom ianspråktagandet av rättsskydd eller möjligen att ett rättshjälpsbiträde förordnas, då förutsatt att det sammanlagda yrkandet om skadestånd överstiger ett halvt prisbasbelopp.

Ytterligare ett problem är den bristande kunskapen om möjligheten till jämkning av skadestånd. Även om möjligheterna till jämkning är begränsad så existerar den, men

utnyttjas sällan; ofta på grund av okunskap. Eftersom tvistemålsreglerna är tillämpliga på ett yrkande om skadestånd, måste en begäran om jämkning framställas för att kunna beaktas av domstolen. Därtill görs sällan någon närmare utredning av vårdnadshavarens ekonomiska situation (se NJA 2015 s. 482 p 22 och/eller de omständigheter som omtalas i den särskilda jämningsregeln i 3 kap. 6 § andra stycket skadeståndslagen).

Sammanfattningsvis framstår behovet av ett juridiskt biträde alternativt juridisk konsultation för vårdnadshavare i dessa situationer som mycket påtagligt. Sådant stöd är avgörande för att säkerställa deras rättssäkerhet, inte minst med den komplexitet och de ekonomiska risker som skadestånd i brottmål kan innebära.

SVERIGES ADVOKATSAMFUND

Mia Edwall Insulander